

HƯỚNG TỚI TĂNG TRƯỞNG XANH TRONG HOẠT ĐỘNG DU LỊCH CỘNG ĐỒNG Ở VÙNG LỖI DI SẢN TRÀNG AN, NINH BÌNH

Trần Diễm Hằng¹, Đỗ Gia Hùng¹

Tóm tắt: Trong bối cảnh thế giới tiếp tục đối diện những thách thức chưa từng có về thiên tai, biến đổi khí hậu, dịch bệnh, ô nhiễm môi trường, cạn kiệt tài nguyên, già hoá dân số..., chuyển đổi xanh và phát triển bền vững là xu thế tất yếu, là ưu tiên hàng đầu và lựa chọn chiến lược của các quốc gia, dân tộc trên toàn thế giới. Nghiên cứu góp phần làm rõ thực trạng sự tham gia của cộng đồng trong phát triển du lịch theo hướng tăng trưởng xanh và phát triển bền vững ở các khía cạnh kinh tế, văn hóa-xã hội và môi trường tại vùng lõi di sản thế giới Tràng An, Ninh Bình. Từ đó, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy sự tham gia của cộng đồng hướng tới tăng trưởng xanh trong du lịch tại vùng lõi di sản.

Từ khóa: du lịch cộng đồng, tăng trưởng xanh, du lịch bền vững, Tràng An, Ninh Bình.

1. MỞ ĐẦU

Sự tham gia của cộng đồng vào phát triển du lịch đang được ngày càng nhiều các học giả công nhận là một công cụ then chốt để thúc đẩy phát triển du lịch xanh bền vững. Một số nghiên cứu trường hợp ở Cát Bà [15, tr.43-53] hay Trà Vinh [7, tr.5-18] đã chứng minh du lịch xanh có thể cải thiện đáng kể sinh kế cộng đồng và góp phần bảo tồn các giá trị văn hóa, xã hội và sinh thái nếu được quy hoạch và phát triển hợp lý thông qua sự tham gia toàn diện và tích cực của cộng đồng. Đồng thời, sự tham gia của cộng đồng tại các điểm đến du lịch là một yếu tố quan trọng để đẩy nhanh việc đạt được các mục tiêu phát triển tăng trưởng xanh bền vững.

Trong bối cảnh thế giới tiếp tục đối diện những thách thức chưa từng có về thiên tai, biến đổi khí hậu, dịch bệnh, ô nhiễm môi trường, cạn kiệt tài nguyên, già hoá dân số..., chuyển đổi xanh và phát triển bền vững là xu thế tất yếu, là ưu tiên hàng đầu và lựa chọn chiến lược của các quốc gia, dân tộc trên toàn thế giới.

Tại Việt Nam, Chương trình Tăng trưởng Xanh đã được cụ thể hóa thông qua “Chiến lược Quốc gia về Tăng trưởng Xanh giai đoạn 2011–2020, tầm nhìn đến năm 2050”. Chiến lược khẳng định tăng trưởng xanh dựa trên việc chuyển đổi mô hình tăng trưởng và tái cấu trúc nền kinh tế, tận dụng lợi thế so sánh, nâng cao hiệu quả kinh tế và sức cạnh tranh thông qua nghiên cứu, ứng dụng công nghệ tiên tiến, phát triển hệ thống cơ sở hạ tầng hiện đại. Ngày 13/6/2024, Phó Thủ tướng Trần Hồng Hà ký Quyết định 509/QĐ-

¹ Trường Đại học Hòa Bình

TTg phê duyệt Quy hoạch hệ thống du lịch 2021–2030, tầm nhìn 2045. Mục tiêu đến 2030, du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn, phát triển theo hướng tăng trưởng xanh và là điểm đến hàng đầu thế giới; đóng góp 8-9% GDP vào 2025 và 13-14% vào 2030, tạo 6,3 triệu việc làm năm 2025 và 10,5 triệu việc làm năm 2030. Du lịch gắn với bảo tồn văn hoá, nâng cao đời sống cộng đồng, phát triển bền vững và đến 2030 loại bỏ hoàn toàn nhựa dùng một lần tại các khu, điểm du lịch ven biển.

Theo tác giả Đỗ Thị Thanh Thủy, mục tiêu của tăng trưởng xanh là sử dụng hiệu quả tài nguyên thiên nhiên, giảm phát thải khí nhà kính, ứng phó với biến đổi khí hậu, góp phần xóa đói giảm nghèo và là động lực thúc đẩy tăng trưởng kinh tế bền vững... [5]

Về cơ bản, phát triển du lịch cộng đồng hướng tới tăng trưởng xanh sẽ dựa trên ba khía cạnh chính: Kinh tế, văn hóa – xã hội và môi trường, cụ thể như sau:

Về kinh tế: Đảm bảo chia sẻ lợi ích công bằng và minh bạch, tạo việc làm và thu nhập ổn định cho người dân địa phương, tăng cường sự tham gia của hàng hóa địa phương vào chuỗi cung ứng du lịch, đặc biệt là các sản phẩm thân thiện môi trường

Về văn hóa - xã hội: Trao quyền và phân cấp thẩm quyền cho cộng đồng; thúc đẩy sự tham gia của cộng đồng; nâng cao phúc lợi và sự hài lòng của cộng đồng; tăng sự hài lòng của du khách; và bảo tồn di sản văn hóa địa phương.

Về môi trường: Bảo vệ môi trường tự nhiên; khai thác bền vững các nguồn tài nguyên di sản; giảm thiểu chất thải, khí thải và rác thải; bảo vệ chất lượng nước; giảm thiểu tiêu thụ quá mức và lãng phí; và bảo tồn đa dạng sinh học.

Trong phạm vi nghiên cứu này, bài viết góp phần làm rõ thực trạng sự tham gia của cộng đồng địa phương tại khu vực lõi của di sản Tràng An, Ninh Bình, dựa trên ba khía cạnh chính: Kinh tế, văn hóa - xã hội và môi trường, từ đó đề xuất một giải pháp nhằm phát huy sự tham gia của cộng đồng vào phát triển du lịch xanh tại khu vực.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Tiềm năng phát triển du lịch cộng đồng theo hướng tăng trưởng xanh ở vùng lõi di sản Tràng An, Ninh Bình

Tỉnh Ninh Bình mới (sau sáp nhập ba tỉnh Hà Nam, Nam Định, Ninh Bình cũ từ ngày 01/07/2025) hiện đang sở hữu, bảo tồn, lưu giữ một trữ lượng văn hóa lớn, phong phú. Quần thể danh thắng Tràng An là Di sản thế giới hỗn hợp đầu tiên của Việt Nam và Đông Nam Á. Đây cũng là vùng đất cổ của người Việt, nơi khai sinh của nhiều triều đại phong kiến, với truyền thống lịch sử và văn hóa. Ngoài ra, Tràng An còn lưu giữ nhiều di sản văn hóa phi vật thể nổi tiếng, là cái nôi của hát Xẩm, hát Chèo và các truyền thống ẩm thực độc đáo, cùng với nhiều lễ hội truyền thống và làng nghề. Vùng lõi của Quần thể

danh thắng Tràng An là khu vực bảo vệ đặc biệt của di sản. Với diện tích 6.226 ha, vùng lõi chủ yếu bao gồm ba khu vực được bảo vệ: Cố đô Hoa Lư, Khu danh thắng Tràng An – Tam Cốc – Bích Động và Rừng nguyên sinh đặc dụng Hoa Lư. Vùng lõi này nằm trong khối núi đá vôi Tràng An, có hệ thống thung lũng và hố sụt karst đa dạng, tạo thành mạng lưới thủy văn gồm các hang động thông nhau và thảm thực vật nguyên sinh tươi tốt, cùng với các cánh đồng lúa, ao, hồ và làng mạc. Trong vùng lõi là các công trình kiến trúc lịch sử, công trình kiến trúc truyền thống, di chỉ khảo cổ và cảnh quan danh lam thắng cảnh đã được công nhận cần được bảo vệ nghiêm ngặt trước các tác động chủ quan và khách quan khác nhau để bảo tồn tính toàn vẹn, tính xác thực và các giá trị nổi bật của di sản. Ngoài ra, Ninh Bình cũng sở hữu nhiều Di sản tư liệu quý như hệ thống văn bia chùa Non Nước. [11, tr.60-61]

Kết quả tổng hợp lượng giá giá trị từ tác giả Nguyễn Hồng Thục [8, tr.19] cho thấy, riêng Quần thể danh thắng Tràng An có giá trị gần 4 triệu tỷ đồng, trong đó giá trị đất ở vùng lõi chiếm gần 2 triệu tỷ đồng. Đây là giá trị cực lớn của Tràng An trong việc chuyển hóa các nguồn tài nguyên thành giá trị kinh tế.

Bảng 1: Tổng hợp kết quả lượng giá giá trị Quần thể danh thắng Tràng An

STT	Loại giá trị	Giá trị (tỷ đồng)
1	Giá trị giải trí	984,487.64
2	Giá trị tồn tại của hệ thống karst	62,771.34
3	Giá trị đa dạng sinh học của hệ thống karst	43,839.59
4	Giá trị khảo cổ của hệ thống karst	44,469.13
5	Giá trị rừng đặc dụng Tràng An	45,563.75
6	Giá trị văn hóa đình, đền, chùa	120,065.50
7	Giá trị văn hóa lễ hội	14,741.00
8	Giá trị văn hóa nghệ thuật biểu diễn dân gian	181,050.72
9	Giá trị đất ở vùng lõi	2,058,338.00
10	Giá trị đất ở vùng đệm	308,613.40
	Tổng giá trị	3,863,940.07

Với những giá trị đó, tỉnh Ninh Bình xác định “văn hóa di sản” là vật chất, nguồn lực và lợi thế cho phát triển du lịch. Trong bối cảnh đó, cộng đồng địa phương được coi là

trung tâm, và thúc đẩy sự tham gia của cộng đồng là mục tiêu của phát triển du lịch xanh bền vững.

2.2. Thực trạng phát triển du lịch cộng đồng theo hướng tăng trưởng xanh ở vùng lõi di sản Tràng An, Ninh Bình

Nghị quyết Đại hội Đảng bộ tỉnh Ninh Bình lần thứ XXII (nhiệm kỳ 2020–2025) xác định đầu tư phát triển hạ tầng du lịch, đưa du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn là một trong ba chiến lược đột phá, thúc đẩy mạnh mẽ chuyển đổi cơ cấu kinh tế của tỉnh. Theo định hướng này, Ninh Bình đang định hình quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế từ khai thác vật liệu xây dựng sang phát triển dịch vụ du lịch, hướng tới mô hình tăng trưởng xanh và bền vững. Quan điểm phát triển này tiếp tục được khẳng định tại Nghị quyết số 07-NQ/TU ngày 29/10/2021 của Tỉnh ủy về “Phát triển du lịch Ninh Bình giai đoạn 2021–2030, tầm nhìn đến năm 2045”, cũng như tại Kết luận số 07-KL/TU ngày 12/5/2021 của Ban Thường vụ Tỉnh ủy về việc tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 02-NQ/TU ngày 17/8/2016 về bảo tồn và phát huy giá trị Di sản thế giới Quần thể danh thắng Tràng An gắn với phát triển du lịch bền vững. [1]

Hình ảnh thương hiệu du lịch Ninh Bình đang được quảng bá rộng rãi trên trường quốc tế. Với những nỗ lực không ngừng trong quảng bá, tiếp thị và nâng cao chất lượng dịch vụ, Ninh Bình đã khẳng định vị thế là một trong mười điểm đến hàng đầu Việt Nam, nhận được nhiều giải thưởng uy tín từ các tổ chức và trang web du lịch quốc tế. Nổi bật là Ninh Bình được bình chọn là một trong 10 điểm đến hấp dẫn nhất năm 2024, Top 10 điểm đến thân thiện nhất thế giới, được tạp chí Forbes xếp hạng thứ tư trong “Top 10 Kỳ quan Thế giới dành cho những người không thích đám đông”, và đặc biệt, Quần thể danh thắng Tràng An đã được vinh danh với Giải thưởng Kotler là “Điểm đến có tầm ảnh hưởng toàn cầu”. [3]

Tại Ninh Bình, từ cấp lãnh đạo đến chính quyền địa phương và người dân đều có nhận thức và hành động chung trong việc xác định du lịch là ngành kinh tế mũi nhọn. Định hướng phát triển du lịch xanh, bền vững được xem là nền tảng quan trọng thúc đẩy tăng trưởng xanh cho các ngành, lĩnh vực khác trong vùng.

Về kinh tế

Nhờ sự phát triển của du lịch tại vùng lõi di sản như cố đô Hoa Lư và quần thể di sản Tràng An – Tam Cốc – Bích Động, nhiều hộ gia đình đã dần chuyển đổi từ sản xuất nông nghiệp và thủ công truyền thống sang dịch vụ du lịch. Nhiều hộ trước đây sống dựa vào nông nghiệp và chăn nuôi, nay đã tham gia vào các hoạt động dịch vụ đa dạng như chèo thuyền, bán đồ lưu niệm, chụp ảnh lưu niệm, hướng dẫn du lịch, làm việc tại các nhà hàng và kinh doanh dịch vụ lưu trú như khách sạn và homestay.

***Bảng 2:** Tổng lượng khách du lịch đến Ninh Bình và tổng doanh thu du lịch
từ năm 2020 đến năm 2025*

Năm	Tổng lượng khách du lịch	Tổng lượng khách nội địa	Tổng lượng khách quốc tế	Doanh thu từ du lịch (Tỷ VND)
2020	2.625.354	2.429.360	195.994	1.583.275
2021	1.020.985	1.007.502	13.483	681.988
2022	3.700.000	3.600.000	101.000	3.207.000
2023	6.742.922	6.275.618	467.304	6.516.300
2024	8.725.000	7.492.318	1.232.229	9.172.351
03/2025	4.415.900	3.880.800	535.100	4.691.600

Nguồn: Sở Du lịch Ninh Bình

Du lịch Ninh Bình đã sụt giảm mạnh trong giai đoạn 2020–2021 do ảnh hưởng của dịch COVID-19. Tuy nhiên, từ năm 2022, ngành du lịch đã nhanh chóng phục hồi, với lượng khách và doanh thu liên tục tăng trưởng. Năm 2024, Ninh Bình đón hơn 8,7 triệu lượt khách và đạt doanh thu hơn 9.172 tỷ đồng. Quý I/2025 cho thấy xu hướng tăng trưởng tích cực, khẳng định vị thế của Ninh Bình là điểm đến hấp dẫn.

Mô hình du lịch homestay đã phục hồi sau đại dịch và đang phát triển mạnh mẽ tại khu vực Hoa Lư và các vùng lân cận, mang lại những tác động tích cực, góp phần tăng thu nhập, ổn định cuộc sống cho nhiều hộ gia đình địa phương. Giá dịch vụ lưu trú của loại hình dịch vụ này khá hợp lý và ổn định, dao động từ 300.000 đến 500.000 đồng/người/đêm. Chi phí ăn uống cũng phải chăng, thực đơn chủ yếu gồm các món ăn dân dã, giản dị, mang đến cho du khách những trải nghiệm ẩm thực Việt Nam chân thực.

Các chính sách hỗ trợ cộng đồng đóng vai trò then chốt trong việc thúc đẩy phát triển du lịch toàn diện theo định hướng tăng trưởng xanh tại Ninh Bình nói chung và vùng lõi di sản Tràng An nói riêng. Ninh Bình không chỉ ưu tiên đầu tư cơ sở hạ tầng kỹ thuật và dịch vụ du lịch mà còn chú trọng nâng cao nguồn nhân lực địa phương và tăng cường sự hỗ trợ của cộng đồng. Nhiều khóa đào tạo miễn phí đã được tổ chức nhằm trang bị cho người dân kỹ năng tổ chức các hoạt động du lịch cộng đồng và bảo vệ môi trường bền vững. Việc thường xuyên tham gia các khóa đào tạo miễn phí này đã góp phần nâng cao đáng kể nhận thức của người dân về du lịch cộng đồng bền vững, hướng tới tiêu chí “xanh, sạch, đẹp và thân thiện”. [14]

Ninh Bình sở hữu nhiều làng nghề thủ công truyền thống đã và đang đóng góp vào phát triển du lịch. Người dân địa phương tại các làng nghề như gốm Bồ Bát, chế tác đá mỹ nghệ Ninh Vân, nghề thêu ren Văn Lâm vẫn còn, thu hút du khách đến tham quan và nhiều sản phẩm được ưa chuộng. Tuy nhiên, nghịch lý hiện nay là mặc dù nhu cầu công việc tại các làng nghề vẫn còn, thậm chí thiếu nhân lực, song những làng nghề này đang đối diện với nguy cơ mai một. Trong bối cảnh Ninh Bình phát triển mạnh mẽ về du lịch, sự cạnh tranh lao động giữa các làng nghề thủ công và ngành dịch vụ ngày càng trở nên gay gắt. Nhiều làng nghề truyền thống khác cũng đang dần mất đi đội ngũ nghệ nhân lành nghề do mức thù lao lao động chưa đủ hấp dẫn để giữ chân và thu hút thợ giỏi. [10, tr.283]

Đây là những rào cản cần được giải quyết kịp thời để những đóng góp của người dân địa phương vào phát triển kinh tế du lịch không chỉ dựa vào khai thác giá trị không gian và đất đai có sẵn, mà những giá trị di sản phi vật thể cũng là nguồn lực to lớn, tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển dài hạn.

Về văn hóa - xã hội

Cộng đồng địa phương trong vùng lõi di sản Tràng An, đặc biệt là các xã Trường Yên, Ninh Hải và Ninh Xuân, đã chủ động và tích cực tham gia vào việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống gắn với phát triển du lịch bền vững. Theo báo cáo của Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Ninh Bình, các hoạt động du lịch cộng đồng không chỉ giúp tăng thu nhập cho người dân địa phương mà còn tạo cơ hội cho họ tham gia bảo tồn các lễ hội và nghề thủ công truyền thống đang có nguy cơ mai một như dệt vải, làm nón. Ông Trần Song Tùng - Phó Chủ tịch UBND tỉnh Ninh Bình cho biết: “Chính từ những giá trị bản địa bền vững ấy, đến nay, các nghề, làng nghề và các sản phẩm thủ công truyền thống trở thành một phần không thể tách rời của sản phẩm du lịch Ninh Bình. Các chuyến tham quan của du khách không chỉ khám phá cảnh quan, danh thắng và di tích lịch sử - văn hóa, mà còn là hành trình chạm vào đời sống cộng đồng địa phương, trải nghiệm những tinh hoa nghề thủ công được hình thành, gìn giữ và bồi đắp qua nhiều thế hệ trên vùng đất Hoa Lư lịch sử”. [13]

Hiệu quả của mô hình homestay tại Hoa Lư đã mang lại thu nhập ổn định cho nhiều gia đình và nâng cao chất lượng cuộc sống. Bên cạnh dịch vụ lưu trú, du khách còn có cơ hội tham gia các hoạt động gia đình như nấu ăn và tổ chức tiệc. Hơn nữa, nhiều hộ gia đình còn kết hợp bán các đặc sản địa phương như cơm cháy và các sản phẩm thủ công mỹ nghệ như mây tre đan để làm quà lưu niệm cho du khách. Tại Quần thể danh thắng Tràng An, du khách có cơ hội tìm hiểu và trải nghiệm quy trình gói bánh chưng truyền thống và thưởng thức bánh chưng trong dịp Tết Nguyên đán. Thông qua các hoạt động này, du lịch không chỉ mang lại lợi ích kinh tế cho cộng đồng mà còn giúp du khách và người dân địa phương nâng cao nhận thức về việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa trong bối cảnh

phát triển du lịch bền vững. Điều này không chỉ cải thiện đời sống vật chất mà còn giúp người dân địa phương gìn giữ bản sắc văn hóa, góp phần vào sự phát triển du lịch bền vững và lâu dài.

Ninh Bình là một trong những điểm du lịch nổi tiếng nhất Việt Nam, thu hút hàng triệu lượt khách tham quan mỗi năm, vì vậy việc giữ gìn trật tự, an ninh luôn được đặt lên hàng đầu. Công tác phối hợp giữa các cơ quan quản lý nhà nước về văn hóa, du lịch các cấp, các doanh nghiệp và cộng đồng dân cư tại khu di sản Tràng An đã được triển khai khá hiệu quả. Các cơ quan này không chỉ quản lý, giám sát tình hình an ninh mà còn triển khai thực hiện quy tắc ứng xử du lịch dân sự tại các điểm du lịch. Đặc biệt, thông qua các buổi tập huấn do Sở Du lịch và Ủy ban nhân dân các huyện trong vùng di sản cốt lõi Tràng An tổ chức, kiến thức về bảo vệ di sản, kỹ năng giao tiếp và ứng xử văn minh của cộng đồng địa phương đã được nâng cao. Các buổi đối thoại với các nhóm dịch vụ như người bán hàng rong, nhiếp ảnh gia, xe ôm cũng đã được tổ chức để đảm bảo các hoạt động kinh doanh liên quan đến du lịch được tiến hành một cách có tổ chức.

Về mặt xã hội, du lịch đã đóng vai trò tích cực trong việc cải thiện tình hình an ninh trật tự tại các xã thuộc vùng lõi di sản Tràng An như Ninh Hải, Trường Yên, Ninh Vân, Ninh Xuân. Theo thống kê, những năm gần đây, du lịch không làm gia tăng tỉ lệ tội phạm, tệ nạn xã hội tại các địa phương này. Đáng chú ý, tình trạng lạm dụng ma túy tại một số khu vực của Trường Yên đã giảm đáng kể kể từ khi du lịch phát triển. Mặt khác, tình trạng ăn xin, trộm cắp, móc túi tại các điểm du lịch hầu như không còn. Để đảm bảo an ninh trật tự, trong những tháng đầu năm 2025, lực lượng Công an tỉnh đã triển khai các phương án đảm bảo an toàn giao thông, bảo vệ an ninh trong các sự kiện chính trị, văn hóa, xã hội quan trọng. Lực lượng Công an cũng tăng cường tuần tra, kiểm soát, nhất là tại các khu vực trọng điểm, nhằm phòng ngừa các vụ việc tiềm ẩn, ngăn chặn các hoạt động vi phạm pháp luật, đảm bảo trật tự tại các khu vực đông người. [2]

Tuy nhiên, tình trạng vi phạm pháp luật về xây dựng và kinh doanh du lịch vẫn tiếp diễn và chưa được giải quyết triệt để. Một trong những vấn đề bức xúc và chưa được giải quyết triệt để là tình trạng người dân địa phương xây dựng nhà nghỉ trái phép trong khu vực lõi và các khu vực được bảo vệ nghiêm ngặt của di sản. Bên cạnh đó, tình trạng các doanh nghiệp du lịch hoạt động không phép hoặc không đáp ứng các điều kiện kinh doanh du lịch đang diễn ra ngay trong khu vực lõi của Quần thể Di sản Tràng An. [12] Nguyên nhân chính của những vấn đề này là lợi ích kinh tế của các bên liên quan. Hơn nữa, lực lượng lao động du lịch, cả về số lượng và chất lượng, chưa theo kịp sự gia tăng của lượng khách du lịch, ảnh hưởng trực tiếp đến khả năng phục vụ và đáp ứng nhu cầu của du khách. Có thể thấy, mặc dù du lịch Ninh Bình đã được phát triển theo hướng bền vững về văn hóa và xã hội, nhưng việc quản lý chặt chẽ các hoạt động xây dựng và kinh doanh du

lịch cần được tăng cường và thực thi nghiêm ngặt, đồng thời nâng cao cả về chất lượng và số lượng lao động du lịch.

Về môi trường

Môi trường du lịch xanh và bền vững là một trong những yếu tố then chốt tác động tích cực đến sự hài lòng của du khách. Kết quả nghiên cứu gần đây của Đinh Hoàng Minh và cộng sự phù hợp với xu hướng du lịch hiện tại và đưa ra những đề xuất thiết yếu nhằm nâng cao sự hài lòng của du khách thông qua phát triển du lịch bền vững. [15]

Các khách sạn, homestay và trang trại lưu trú tại khu vực lõi Di sản Tràng An không chỉ cung cấp dịch vụ lưu trú mà còn cung cấp các phương tiện di chuyển như xe máy, xe đạp cho du khách. Đáng chú ý, hầu hết các cơ sở lưu trú đều cho thuê xe đạp miễn phí, khuyến khích du khách khám phá khu vực xung quanh. Mô hình này không chỉ giúp du khách tiết kiệm chi phí mà còn nâng cao sức khỏe và góp phần bảo tồn môi trường sinh thái. Mô hình “lưu trú xanh” phản ánh sự chủ động và sáng tạo của cộng đồng địa phương trong việc cung cấp dịch vụ du lịch, đồng thời khẳng định cam kết phát triển du lịch bền vững của Ninh Bình. Đây là một yếu tố quan trọng và hấp dẫn đối với du khách quốc tế đang tìm kiếm trải nghiệm du lịch thân thiện với môi trường.

Ninh Bình là một trong hai địa phương tham gia dự án thí điểm giảm thiểu rác thải nhựa trong du lịch do Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc (UNDP) tài trợ và được triển khai dưới sự chỉ đạo của Hội Du lịch Việt Nam (VITA) và Viện Chiến lược, Chính sách Tài nguyên và Môi trường (ISM). Hiện nay, Ninh Bình đã và đang đẩy mạnh công tác truyền thông nâng cao nhận thức của người dân và doanh nghiệp về bảo vệ môi trường. Tỉnh cũng đã xây dựng mô hình hợp tác hiệu quả, chặt chẽ giữa Nhà nước, doanh nghiệp và cộng đồng trong khai thác tài nguyên thiên nhiên, trong đó sự tham gia chủ động, có trách nhiệm của cộng đồng địa phương được đánh giá cao.

Việc phát triển du lịch cộng đồng tại các điểm đến nổi tiếng như Tràng An, Tam Cốc – Bích Động và Vân Long đòi hỏi phải đảm bảo sự cân bằng giữa môi trường, cảnh quan và phát triển du lịch. Người dân và doanh nghiệp địa phương không chỉ được hưởng lợi từ thiên nhiên và di sản mà còn có trách nhiệm bảo vệ chúng. Tại các khu vực như Tràng An, Vân Long và Tam Cốc, người chèo thuyền luôn sẵn sàng góp ý khi có du khách xả rác và chuẩn bị sẵn thùng rác để hỗ trợ du khách bảo vệ môi trường. Tại Khu du lịch sinh thái Tràng An, các hoạt động truyền thông và tập huấn về bảo vệ môi trường và giảm thiểu rác thải nhựa đang được triển khai tích cực cho cán bộ và nhân viên du lịch. Những nỗ lực bảo vệ môi trường này đã nhận được phản hồi tích cực từ người sử dụng dịch vụ. [9]

Có thể thấy, sự tham gia của cộng đồng vào phát triển du lịch theo hướng tăng trưởng xanh tại khu vực lõi Di sản Tràng An, Ninh Bình đã có nhiều bước tiến tích cực trong

những năm gần đây. Tuy nhiên, việc đảm bảo tính liên tục của các hoạt động tăng trưởng xanh trong ngành du lịch, đặc biệt là tại khu vực lõi Di sản Tràng An, vẫn còn nhiều thách thức, cụ thể:

Chênh lệch nhận thức cộng đồng: Mặc dù cộng đồng địa phương đóng vai trò quan trọng trong phát triển du lịch bền vững, nhưng nhận thức về tầm quan trọng của bảo vệ môi trường và phát triển du lịch xanh không phải lúc nào cũng được mọi người thực hiện một cách đồng bộ. Một số người dân chưa nhận thức đầy đủ về lợi ích lâu dài của việc tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường và phát triển du lịch bền vững, và họ chưa thường xuyên thực hiện các hành vi này.

Thiếu nguồn lực tài chính và nhân lực: Việc triển khai các chương trình tăng trưởng xanh đòi hỏi đầu tư ban đầu vào cơ sở hạ tầng, đào tạo nguồn nhân lực và các hoạt động nâng cao nhận thức. Tuy nhiên, ngân sách hạn hẹp và thiếu chuyên gia hoặc nhân viên có trình độ chuyên môn phù hợp để thực hiện các sáng kiến bền vững vẫn là những trở ngại đáng kể.

Tăng trưởng du lịch nhanh chóng: Sự gia tăng nhanh chóng về số lượng khách du lịch có thể gây áp lực lên tài nguyên thiên nhiên và môi trường. Điều này có thể làm gia tăng nguy cơ ô nhiễm, giảm chất lượng dịch vụ và dẫn đến tình trạng quá tải trong quản lý các điểm du lịch, đặc biệt là khi chưa có cơ chế kiểm soát phù hợp.

Hạn chế về hoạt động văn hóa và cơ sở hạ tầng: Hiện nay, các chương trình du lịch của các đơn vị lữ hành chủ yếu tập trung vào các hoạt động như chèo thuyền, đạp xe, tham quan đền chùa. Tuy nhiên, dường như còn thiếu các hoạt động văn hóa đa dạng như biểu diễn nghệ thuật, triển lãm văn hóa, hay tham quan bảo tàng phản ánh về đẹp và văn hóa truyền thống của Ninh Bình. Điều này đặt ra những thách thức cho các đơn vị lữ hành trong việc thiết kế các tour du lịch dài hạn và thu hút du khách quay trở lại. Cơ sở hạ tầng du lịch, đặc biệt là các khách sạn đạt tiêu chuẩn 3–5 sao, các dịch vụ giải trí và mua sắm vẫn còn thiếu thốn và yếu kém về chất lượng, dẫn đến thời gian lưu trú và chi tiêu của du khách tại Ninh Bình còn thấp. [6]

2.3. Một số đề xuất và khuyến nghị

Trong tương lai, phát triển du lịch theo hướng tăng trưởng xanh sẽ trở thành xu hướng tất yếu không chỉ ở Ninh Bình mà còn ở các địa phương khác. Dựa trên kinh nghiệm thực tiễn và thực tiễn xã hội, để tăng cường sự tham gia của cộng đồng vào phát triển du lịch tăng trưởng xanh tại vùng lõi Di sản Tràng An, nghiên cứu đề xuất các giải pháp sau:

Một là, tiếp tục nâng cao nhận thức của cộng đồng về du lịch xanh. Cần tiếp tục tổ chức các chương trình đào tạo, hội thảo, tọa đàm cho người dân địa phương về tầm quan trọng của du lịch bền vững, bảo vệ môi trường và khai thác tài nguyên thiên nhiên có

trách nhiệm. Những hoạt động này không chỉ giúp cộng đồng nâng cao kiến thức mà còn khuyến khích họ tích cực tham gia bảo vệ di sản và phát triển du lịch lâu dài.

Hai là, khuyến khích phát triển du lịch cộng đồng và các mô hình du lịch xanh. Chính quyền và các tổ chức cần tạo điều kiện thuận lợi cho các mô hình du lịch cộng đồng như homestay, farmstay, du lịch sinh thái, tạo điều kiện cho người dân trực tiếp tham gia và hưởng lợi từ ngành du lịch. Đồng thời, thúc đẩy các hoạt động du lịch thân thiện với môi trường như đi bộ đường dài, đạp xe, chèo thuyền kayak sẽ giúp giảm thiểu tác động tiêu cực đến thiên nhiên.

Ba là, thiết lập cơ chế hỗ trợ và khen thưởng doanh nghiệp, cá nhân tham gia phát triển du lịch xanh. Chính quyền địa phương cần triển khai các chính sách khuyến khích doanh nghiệp và cộng đồng hành động bảo vệ môi trường, chẳng hạn như ưu đãi thuế, hỗ trợ tài chính, cấp chứng nhận “Du lịch Xanh” cho các cơ sở lưu trú, nhà hàng, dịch vụ du lịch đáp ứng tiêu chí bảo vệ môi trường. Bên cạnh đó, cần thiết lập hệ thống khen thưởng cho các hộ gia đình, doanh nghiệp triển khai thành công các mô hình du lịch bền vững.

Bốn là, tăng cường sự hợp tác giữa chính quyền, doanh nghiệp và cộng đồng trong quản lý du lịch. Thiết lập cơ chế phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan quản lý nhà nước, doanh nghiệp du lịch và cộng đồng địa phương trong việc xây dựng và triển khai các chiến lược phát triển du lịch xanh. Thường xuyên tổ chức các buổi đối thoại, hội thảo giữa các bên liên quan để trao đổi ý kiến, giải quyết các vấn đề còn tồn đọng, đảm bảo sự đồng thuận trong phát triển du lịch.

Thứ năm, phát triển các sản phẩm du lịch xanh gắn với bảo tồn văn hóa, di sản. Cộng đồng cần tích cực tham gia bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống thông qua du lịch, như tham gia các hoạt động như hướng dẫn du khách tham quan các di tích lịch sử, làng nghề truyền thống, trải nghiệm sản phẩm địa phương, tham gia các lễ hội văn hóa địa phương. Sản phẩm du lịch phải đảm bảo không chỉ mang lại lợi ích kinh tế, kéo dài thời gian lưu trú của du khách mà còn góp phần bảo tồn và gìn giữ di sản văn hóa địa phương.

Thứ sáu, đẩy mạnh ứng dụng công nghệ số trong du lịch cộng đồng nhằm thúc đẩy tăng trưởng xanh. Triển khai hệ thống đặt dịch vụ trực tuyến (online booking), sử dụng công nghệ trong quảng bá và truyền thông nhằm hạn chế sử dụng giấy truyền thông. Việc này giúp nâng cao hiệu quả quản lý, thu hút du khách và giảm tác động tiêu cực đến môi trường.

Những giải pháp này không chỉ giúp phát triển du lịch theo hướng tăng trưởng xanh mà còn tạo ra cơ hội phát triển bền vững cho cộng đồng, đồng thời nâng cao giá trị di sản Tràng An trong mắt du khách quốc tế.

3. KẾT LUẬN

Có thể nói, sự tham gia của cộng đồng địa phương vào phát triển du lịch tăng trưởng xanh tại khu vực lõi di sản Tràng An, Ninh Bình, đóng vai trò quan trọng trong việc đảm bảo sự phát triển bền vững của ngành du lịch. Mặc dù khu vực này sở hữu nguồn tài nguyên văn hóa và thiên nhiên phong phú, nhưng vẫn còn một số thách thức, bao gồm đa dạng hóa các hoạt động du lịch, cải thiện cơ sở hạ tầng và nâng cao chất lượng dịch vụ. Giải quyết những thách thức này thông qua hợp tác giữa chính quyền địa phương, doanh nghiệp và người dân là yếu tố then chốt để đạt được thành công lâu dài cho tăng trưởng xanh và du lịch bền vững trong khu vực.

Bằng cách khuyến khích sự tham gia tích cực của cộng đồng địa phương, mở rộng các hoạt động văn hóa và giải trí, và nâng cấp cơ sở hạ tầng du lịch, Ninh Bình có thể tự khẳng định mình là một hình mẫu cho phát triển du lịch xanh. Duy trì sự cân bằng giữa bảo tồn môi trường và nâng cao trải nghiệm của du khách sẽ là chìa khóa để đạt được sự phát triển bền vững trong khu vực, mang lại lợi ích cho nền kinh tế địa phương và bảo vệ các giá trị di sản vô giá của Tràng An.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bảo Quân (2024), *Mô hình phát triển du lịch xanh tỉnh Ninh Bình*, Tạp chí Cộng sản, https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/1018102/mo-hinh-phat-trien-du-lich-xanh-tinh-ninh-binh.aspx#
2. Cục thống kê Ninh Bình (2025), Báo cáo Tình hình kinh tế - xã hội tháng Ba và quý I năm 2025
3. Diệp Anh (2024), *Ninh Bình-Điểm sáng trên bản đồ du lịch Việt Nam*, Báo điện tử Chính phủ, <https://baochinhphu.vn/ninh-binh-diem-sang-tren-ban-do-du-lich-viet-nam-102241230175518421.htm>
4. Dinh Hoang Minh et al (2025), *Research on factors affecting tourist satisfaction in Ninh Binh*, Journal of Economics and Management, April 2025
5. Đỗ Thị Thanh Thủy (chủ biên), *Bảo vệ và phát huy tài nguyên di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch theo hướng tăng trưởng xanh, bền vững tại Việt Nam*, Nxb Chính trị quốc gia sự thật, 2024
6. Viện Nghiên cứu Phát triển du lịch (2024), *Phát triển du lịch văn hóa ở Ninh Bình – Thực trạng và giải pháp*, https://itdr.org.vn/ngghien_cuu/phat-trien-du-lich-van-hoa-o-ninh-binh-thuc-trang-va-giai-phap/
7. Lam, P., Nguyen, C., & Tran, K. (2025), *The positive impacts of green tourism on local communities in Tra Vinh province of vietnam*, Business Management, 35(3), 5-18.

8. Nguyễn Hồng Thục (2025), *Giá trị kinh tế - thương hiệu quần thể danh thắng Tràng An từ góc nhìn kinh tế di sản và phát triển xã hội bền vững*, Kỷ yếu Hội thảo quốc tế “Giá trị thương hiệu Quần thể danh thắng Tràng An gắn với chính sách bảo tồn Di sản và phát 50 triển du lịch bền vững”, Ninh Bình, tr.19.
9. Nguyễn Thắng (2024), *Reduction of plastic waste in tourism in Ninh Binh*, Magazine Environment, Vietnam Journal Online, English Edition III-2024.
10. Nguyễn Thị Hoàn (2024), *Bảo tồn, phát triển nghề thêu ren truyền thống ở làng nghề Văn Lâm Ninh Bình: đôi điều suy nghĩ*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học Quốc tế Phát huy vai trò, giá trị Di sản Văn hóa và Thiên nhiên thế giới Quần thể danh thắng Tràng An trong xây dựng Đô thị Di sản thiên niên kỷ và kết nối các thành phố di sản thế giới, tr. 283.
11. Nguyễn Văn Kim (2025), *Kiến tạo không gian phát triển mới, phát huy nguồn lực văn hóa vì mục tiêu phát triển xanh, bền vững*, Kỷ yếu Hội thảo quốc tế “Giá trị thương hiệu Quần thể danh thắng Tràng An gắn với chính sách bảo tồn Di sản và phát 50 triển du lịch bền vững”, Ninh Bình, tr.60-61.
12. Thanh Phương (2020), *Nhiều công trình trái phép mọc lên trong vùng lõi Di sản Tràng An*, báo Công lý, <https://congly.vn/nhieu-cong-trinh-trai-phep-moc-len-trong-vung-loi-di-san-trang-an-84434.html>
13. Thanh Huyền (2025), *Ninh Bình đưa sản phẩm truyền thống vào hành trình du lịch*, VOV2, <https://vov2.vov.vn/van-hoa-giai-tri/ninh-binh-dua-san-pham-truyen-thong-vao-hanh-trinh-du-lich-52940.vov2>
14. Trần Hường (2024), *Ninh Bình - Hỗ trợ người dân phát triển du lịch bền vững*, <https://kenh14.vn/ninh-binh-ho-tro-nguoi-dan-phat-trien-du-lich-ben-vung-215241218190452762.chn>
15. Van Phuong, T., Le Xuan Sinh, L. D. C., Xuong, Đ. C., & Ha, B. T. M. (2020), *Community tourism development in Viet Hai commune (Cat Ba, Hai Phong city, Viet Nam) under the green economy model*, Environment and Natural Resources Research, 10(2), 43-53.

TOWARDS GREEN GROWTH IN COMMUNITY TOURISM ACTIVITIES IN THE CORE AREA OF TRANG AN HERITAGE, NINH BINH

Tran Diem Hang , Do Gia Hung

Abstract: *In the context that the world continues to face unprecedented challenges of natural disasters, climate change, epidemics, environmental pollution, resource depletion, population aging, etc., green transformation and sustainable development are inevitable trends, top priorities and strategic choices of countries and peoples around the world. The study contributes to clarifying the current situation of community participation in tourism development towards green growth and sustainable development in economic, socio-cultural and environmental aspects in the core area of Trang An World Heritage Site, Ninh Binh. The study proposes solutions to promote community participation towards green growth in tourism in the core area of the heritage site.*

Keywords: *community tourism, green growth, sustainable tourism, Trang An, Ninh Binh.*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 11-8-2025; ngày phản biện đánh giá: 02-9-2025; ngày chấp nhận đăng: 16-9-2025)